

Шелюх О. М.

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Легка Я. М.

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПРО ГІБРИДНУ ВІЙНУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Події на Сході України останніх семи років стали поштовхом до розширення жанрово-тематичного розмаїття сучасної української літератури, до появи нових авторів. У цих книгах висвітлена тема не тільки гібридної війни на Донбасі, тут йдеться і про героїзм, і зраду, любов та ненависть, страждання та радість тощо. Книги про війну на Сході України дають можливість розібратися в подіях сьогодення, пробуджують національну свідомість і патріотизм. Розвідки про літературу, присвячену подіям сучасної російсько-української гібридної війни, свідчать, що вона має свої специфічні ознаки й стрімко розвивається.

У статті досліджено особливості розвитку літератури про сучасну гібридну війну, зокрема визначено її жанрово-тематичні особливості. Оскільки значна частина авторів – активні учасники бойових, то література війни є джерелом виховання національно-патричного духу читача, зокрема читача-військовослужбовця та є засобом боротьби в інформаційній війні.

Зроблено спробу класифікації літератури про гібридну війну за жанровими та тематичними ознаками й виокремлено ліричні й епічні (прозу, поезію (вірші, пісні), фотокниги, книги пам'яті й комікси) твори. Відповідно, встановлено, що серед авторів є як професійні письменники, журналісти, волонтери, так і чимало безпосередніх учасників бойових дій, військово-вих, що почали писати під час війни.

Приділено увагу літературі факту, тобто документалістиці, фотокнигам, мемуарам, що тяжіє до правдивості відтворення дійсності. В Україні така література представлена різними жанрами, зокрема епістолярієм, спогадами. Новим жанром у літературі про війну є патріотичні комікси, які виконують пізнавальну й виховну функцію. Окремо згадано про книги з навколівійськової тематики, зокрема пропагандистські, історичні дослідження, публіцистику, у яких порушується наукова тематика, зроблено спробу визначити причини війни, розвінчано російські міфи щодо України, проаналізовано історію відносин між Україною та Росією.

З огляду на важливість літератури про війну, на те, що вона є важливим чинником у формуванні національно-патріотичного духу людини, зокрема воїна, зроблено огляд засобів і заходів її поширення й популяризації на загальнодержавному рівні й запропоновано форми такої роботи у військових закладах освіти та частинах.

Ключові слова: жанр, література про війну, військова проза, фотоальбом, мемуари, військові комікси.

Постановка проблеми. Війна Росії з Україною на Донбасі спричинила жанрово-тематичне розширення сучасної української літератури і появу нових, досі не знаних авторів. Щодня ми стежимо за новинами із зони воєнних дій, однак сьогодні про події на Сході України можна дізнатися не тільки з інформаційних випусків, а й з книжок. Вони написані людьми, які там побували та на власні очі бачили весь жах того, що відбувається. У книгах розказано не тільки про гібридну війну, а й про героїзм і зраду, любов та ненависть, страждання та радість тощо. Книги про сучасну війну дають можливість розібратися в подіях сьо-

годення, пробуджують національну свідомість і патріотизм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналітико-критичний дискурс про літературу, присвячену подіям сучасної російсько-української гібридної війни, представлено в працях Я. Поліщука, Л. Горболіса, Я. Кулінської, Б. Пастуха, В. Єшкілева, М. Іванова та ін., і свідчить, що вона має свої специфічні ознаки. Тут наголошується на тому, що у висвітленні страждання й смерті є своя естетика [11, с. 103]; внаслідок взаємодії через посередництво воєнної літератури автор і читач стають однодумцями – «Вступаючи в діалог із

читачем, сучасний автор має спільні з ним погляди, ...а отже, приймає ідейно близький йому світ творів», читач, у свою чергу, «приймає ці тексти, позитивно реагує на тему, схвалює стиль, художню концепцію героя і є активним учасником українського літературного процесу» [3, с. 126] – і в цьому чи не найголовніше завдання літератури війни, зауважує Л. Горболіс. Окрім цього чимало уваги приділено літературі факту, тобто документалістиці, фотографії, мемуарам, що тяжіє до правдивості відтворення дійсності. В Україні така література представлена різними жанрами, зокрема епістолярієм, мемуаристикою, есеями та ін. Хоча інколи, як стверджує дослідник Я. Поліщук, «художні тексти охоче вбирають в себе документальні свідчення, що надають їм переконливості й повноти. Твори нон-фікшн так само уникають сухої документалістики, збагачуючись привнесеним художнього письма» [11, с. 104]

Постановка завдання. Метою нашої розвідки є дослідження особливостей розвитку літератури про сучасну гібридну війну (тематичні й жанрові), оскільки значна частина авторів – активні учасники бойових дій, капелани чи волонтери; показати, що література війни є джерелом виховання національно-патричного духу читача, зокрема читача-військовослужбовця та засобом боротьби в інформаційній війні.

Виклад основного матеріалу. У більшості армій передових країн світу, значна увага приділяється саморозвитку військовослужбовців усіх категорій, а саме читанню книг. У них окрім визначеної програми навчання кожен військовослужбовець повинен самостійно себе розвивати – читати. Наприклад, для новобранців створений рекомендований список для обов'язкового читання. Із подальшим просуванням по службі кожен військовослужбовець отримує новий обов'язковий список відповідно до посади та роду військ. Читання повинно бути невід'ємною частиною життя кожного військовослужбовця, адже саме воно допомагає воїнам глибше опанувати професію військового, готує до прийняття важких рішень у майбутньому, спираючись на досвід минулого. Пропонуючи свій «reading list» для військовослужбовців сухопутних військ найпотужніших збройних сил світу, генерал Марк Міллі каже: «Самостійне навчання та мислення є важливою складовою індивідуального розвитку кожного військовослужбовця. Ми щодня стикаємося з напруженими розкладами, а пошук часу для читання та міркування – це також виклик для нас. Проте навіть коли ми тренуємо свої підроз-

діли та фізично загартовуємо своє тіло, ми повинні вдосконалювати і свій розум за допомогою читання та практики критичного мислення» [8].

Війна Росії проти України спричинила потужний розвиток літератури на військову тематику, і значна частина з них створена власне учасниками бойових дій. Тому найперше військовослужбовцям треба брати до уваги мілітарну літературу та активно її читати, бо саме такі тексти дозволяють людині приймати рішення в екстремальних ситуаціях, зважаючи на досвід минулого.

Зважаючи на розмаїття сучасної літератури на військову тематику, спробуємо її класифікувати за жанровими та тематичними ознаками. Показовою у цьому є спроба Ганни Скоріної, бібліотекаря за освітою, читача-ентузіаста та авторки проекту «Книги про війну», яка чи не єдина в Україні, хто ретельно відстежує вихід книг про війну на Сході й складає їхні списки. В інтерв'ю для інформаційного агентства МОУ АрміяInform вона повідомила, що в списку військової літератури про АТО (ООС) є близько 500 книг, із яких 120 написаних військовими. Проте це дані ще за 2018 рік, а зараз їх маємо ще більше.

Серед авторів так званої «Ветеранської прози» є як професійні цивільні письменники, журналісти, волонтери, так і чимало безпосередніх учасників бойових дій, військових, що почали писати під час війни. Війна завжди несе потрясіння, емоційне напруження, а відтак і пробуджує нові почуття, породжує гострі сюжети, спонукає до творчості небайдужих авторів та, найголовніше, відкриває нові таланти. Війна надихнула на написання власних книжок тих, хто раніше навіть і не думав про перо. Візьмімо для прикладу учасника бойових дій Валерія Ананьєва, автора популярної сьогодні книги «Сліди на дорозі». Зауважимо, що цінність книги зумовлена не лише змістом, а й новаторським підходом до ілюстрування тексту. Так, книга містить близько 100 QR-кодів із фото-та відеоматеріалами, які знімав автор, коли був на фронті, та розставив їх по тексту. Також не менш популярними є «Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас»» Ігоря Михайлишина, «Пехота» Мартіна Бреста, «Грязь» Сергія Сергійовича, «Военний Щоденник 2014–2015» Олександра Мамулая, «Іловайський щоденник» Романа Зіненка, «Життя P.S.» Валерії Бурлакової, «Це наша правда» Андрія Кириченка, «АТО Байки» Микити Качинського та інші.

З-поміж письменників, які брали безпосередню участь у Російсько-українській війні, варто згадати таких авторів та їхні твори: Влад

Якушев «Карателі», Артем Чех «Точка нуль», Борис Гуменюк «Блокпост», «14 друзів хунти», «Вірші з війни», Сергій Гридін «Сапери», Василь Піддубний «Холодне серце», Влад Сорд «Бездоня» та інші. Влада Якушев відомий і як журналіст. Він устиг повоювати на два фронти – на збройному й на інформаційному, і своїми гострими матеріалами тримав у напрузі недобросовісних чиновників і корупціонерів у цивільному житті, проте вирішив, що головний ворог – на Сході України. Тому зі свого досвіду написав книгу «Карателі», довівши, що література, як вид мистецтва, є ще одним із вагомих інструментів боротьби особливо в час гібридної війни.

Не можна залишити поза увагою книгу «Соняхи», написану священником УГКЦ, першим військовим капеланом при штабі АТО (ООС) Андрієм Зелінським. Із початку війни він був поруч з воїнами в найгарячіших точках Донбасу. У книзі йдеться про тих, з ким отець-автор був пліч-о-пліч, кого підтримував і проводжав в останню путь, про молодих офіцерів ЗСУ – втілення відданої та жертвовної служби своєму народові, щирої та до кінця вірної любові; про тих, чиє життя і смерть – це спалах, що освітлюватиме дорогу для героїзму й подвигу в боротьбі в цій гібридній війні.

Спробуємо усі згадані книги про війну класифікувати за жанрово-тематичними ознаками. Як окремий жанр у літературі винесемо фотокнигу, де за допомогою фотосюжету розкривається її тематика. Часто фотокнига характеризується органічним поєднанням головних складників – зорового й текстового рядів. Текст такої книги може бути при максимальній лаконічності значущим та виразним. Це не просто надрукований фотоальбом – це сучасний стильний продукт, який відображає певні емоції й духовний психоемоційний стан автора та тих персонажів, які були в центрі об'єктива. Як зазначала у своєму описі «книги про війну» Ганна Скоріна, на 2018 рік фотокниг було 6, проте на сьогодні вже вийшли й нові. Наприклад, одна з останніх фотокниг, що побачила світ, – це «Батальйон. Українська добровольча армія», авторкою якої є волонтер, доброволець Віра Яворська. Жанрові можливості книги розширює її підзаголовок «Фотокнига про участь підрозділу в російсько-українській війні: воїни, побут, бої».

Звичайно, найбільше видано прозових книжок про війну на Сході України, найвідоміші з них це: «Карателі» Влада Якушева, «Укри» Богдана Жолдака, «Іловайськ» Євгена Положія, «Інтернат» Сергія Жадана, «Аеропорт» Сергія Лойка

та багато інших. Майже усі вище перелічені твори за жанровою ознакою є романами, окрім одного – «Укри», який належать до жанру кіноповісті, започаткованого ще О. Довженком, автором першої в Україні воєнної кіноповісті «Україна в огні», силу й вогнепальну здатність якої було оцінено безпомилково, а тому й вилучено з літературного видноколу на довгі десятиліття радянської доби. Проте зараз, у XXI ст., коли Україна, здавалось би, є незалежною, самостійною державою, коли Довженкве слово примушувало аналізувати й думати, його «Україну в огні», очевидно, знову, як небезпечну зброю, як гострий стилет-стилос вилучають із шкільної навчальної програми.

Нещодавно вийшов роман «Доця», автором якого є волонтерка під псевдонімом Тамара Горіха Зерня. Високу оцінку книзі дала письменниця Оксана Забужко, назвавши її «найкращою книгою про війну», а директорка Українського інституту книги Олександра Коваль рекомендує роман до прочитання усім.

Крім романів, активно видаються оповідання, зокрема «Бездоня» Влада Сорда, «АТОбайки» Микити Кашницького, «Голос війни: історії ветеранів» Василя Піддубного, який написав і роман «Холодне серце» у стилі фентезі. Автори Сергій Дзюба й Артем Кірсанов до створення свого роману «Позивний Бандерас» підійшли по-новаторському, бо за жанровим означенням – це роман-бойовик, роман пригодницький, який було доволі вдало екранізовано.

Сьогодні є чимало поетичних збірок про війну на Сході України, існують як і надруковані збірники, так і просто нотатки в зошиті чи в Інтернеті. Усім відомі вже згадувані вірші Бориса Гуменюка та його збірка «Вірші з війни» або «Абрикоси Донбасу» Любові Якимчук. Зауважимо, що першою українською книжкою про сучасну війну була саме поезія Бориса Гуменюка, де він і назвав відкрито АТО – війною. Сюди слід віднести й пісні, присвячені бійцям, у них йдеться про відвагу, відчай, кохання, дружбу, обов'язок, зраду, мужність та героїзм.

Новим жанром у літературі про війну є патріотичні комікси. Так, львівський автор Левко Квіт створив власне патріотичні комікси «Кіборги. Початок», а допомагали йому безпосередньо учасники тих подій. Це історія про початок оборони Донецького аеропорту. Картинки розповідають про перший серйозний бій, де військові розвідники дали відсіч російським найманцям. Крім них, маємо й «Охоронців країни» Леоніда Краснопольського. Комікс налічує п'ять випусків, де в кожному прототипом головного героя є реальна

людина. Комікс «Савка і Баклан – замінована прогулянка», створений Олександром Ком'яховим для дітей молодшої школи з прифронтових територій на Сході України, і має на меті допомогти їм усвідомити ризики та загрози, уберегти життя та здоров'я.

Окремо варто говорити про книги з навколовійськової тематики. Сюди, за Ганною Скоріною, віднесемо пропагандистські книги, історичні дослідження, публіцистику, спогади або ті, які тим чи іншим чином мають відношення до сучасної війни. Тут порушується наукова тематика, зроблено спробу визначити причини війни, розвінчано російські міфи щодо України, проаналізовано історію відносин між Україною та Росією. До таких книг належить «Гібридна війна. Вжити і перемогти», «Гібридна агресія Росії: уроки для Європи» Євгена Магди, «І знову я влізаю в танк...» О. Забужко, «Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле» Віктора Брехуненка, «Небратні» Макса Кідрука та інші. Книгу «Точка нуль» Артема Чеха видано як «збірку есеїв», сам автор її називає «документальною прозою», «репортажною прозою». По суті – це військовий щоденник, який має чітку послідовність, починаючи від призовної історії письменника.

Окремої уваги заслуговує ще один метажанр – мемуари, написані бійцями, адже це своєрідний різновид письмових історичних джерел. Багато бійців ведуть щоденники, де записують свої переживання, коли не хочуть ні з ким розмовляти, а в такий спосіб вони звільняються від нав'язливих думок. Саме тому й вийшла книга, на сьогодні вже згадувана дуже популярна не лише в Україні – «Сліди на дорозі» Валерія Ананьєва. До цієї ж жанрової категорії належить «Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас»» Ігоря Михайлишина, «Воєнний щоденник 2014–2015» Олександра Мамалую, «Ловайський щоденник» Романа Зіненка, «Життя P.S.» Валерії Бурлакової.

Попри те, що книги написані на військову тематику, усі вони різні. Наприклад, уже згадувана книга «Доця» Тамари Горіха Зерня та «Інтернат» Сергія Жадана написані з погляду цивільної людини, про персонажа з народу. Ці книги мають двох різних головних героїв, Наприклад, в «Інтернаті» С. Жадана головний герой байдужий до світу, до всього, що відбувається, він не має чіткої позиції. Головна героїня роману «Доця» навпаки, утративши все: родину, роботу, дім – збрала уламки життя заново, вона не була байдужою до подій, які відбуваються. У цій книзі порушується проблема відваги й любові.

А в щоденникових записах Валерія Ананьєва («Сліди на дорозі»), Артема Чеха («Точка нуль»), Ігоря Михайлишина («Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас»») порушена тематика відваги, обов'язку, братерства. У таких книгах показано, як людина може померти заради порятунку друга, що яка б не була критична ситуація, вони один одного не залишають у біді. У цих книгах порушено проблему творчості й мистецтва, яких на війні дуже не вистачає. Наприклад, Ігор Михайлишин – піаніст, й у своїй книзі оповідає, як навіть на війні у вільну хвилину він сідав за інструмент. Валерій Ананьєв писав, що йому бракує книг, щоб читати. Артем Чех постійно писав.

Для популяризації літератури про війну створено різноманітні проекти. Так, наприклад, на радіо Армія FM (перша військова радіостанція України) є передача «Сектор L», у якій запрошують до ефіру авторів книг про війну та радять читати якісну вітчизняну літературу.

Соціальний проект «Голос війни: школа публіцистики для ветеранів АТО». Цей проект реалізується ГО «Інтерньюз-Україна» та Міжнародною організацією Internews за фінансової підтримки Уряду Канади через Міністерство закордонних справ Канади та Міжнародного фонду «Відродження», що створений з метою навчити бійців, які хочуть описати свій досвід та висловлювати думки. Щотижня вони зустрічаються з відомими українськими письменниками, журналістами та блогерами, де пишуть самі, навчаються, читають вголос для інших, обмінюються думками та досвідом, болем і радістю. Результатом проекту стала збірка оповідань «Голос війни: історії ветеранів», де зібрано 29 історій, людських і правдивих.

Відбуваються такі літературні заходи, як «Книжковий Арсенал» в Києві, «Book Space» в м. Дніпро та Форум видавців у Львові, на яких ветеранська література має чималу популярність. Саме це дало поштовх для відкриття постійного «Ветеранського намету», де представлена література про війну, авторами якої є самі ветерани, волонтери, люди, причетні до бойових дій на сході України. Сьогодні ж у Києві вже є офіційний магазин «Ветеранський намет». У соціальній мережі Facebook зареєстрована окрема сторінка «Ветеранський намет», на якій публікуються рецензії на книжки «про АТО» і фільми «про АТО». Цьогоріч у цій же соцмережі започатковано проект Літературний фестиваль «Всеукраїнський форум військових письменників», завдання якого об'єднати авторів військовослужбовців і журналістів, щоб допомогти їм представити й обговорити свій досвід.

Лідером із видання книг про війну є видавництво Фоліо, хоча активно у цій сфері працюють видавництва «КСД», ДІПА, Patriot Book. Зауважимо, що Влад Сорд, учасник бойових дій, письменник, разом із Вікторією Гранецькою в рамках реабілітації та соціалізації ветеранів АТО/ООС (ветеранський бізнес) заснували власне видавництво «Дім Химер».

Згадані вище засоби й заходи поширення й популяризації літератури про війну мають загальнодержавний характер. А що робити в середовищі, обмеженому територіальними особливостями й вільним часом, для прикладу, у військових частинах чи військових навчальних закладах.

Згідно з Наказом начальника Генерального штабу Збройних сил України від 04.01.2017 № 4 «Про затвердження Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України» серед основних форм культурологічної роботи є обговорення творів літератури та мистецтва [6]. Тому у військовій частині начальника клубу (культурно-просвітницьких центрів) доцільно проводити зустрічі з письменниками, організувати презентації книг, вечори поезії, огляд-конкурси художнього читання, круглі столи з обговоренням літератури, тематичні літературні

години, вечори. Заходи, присвячені творам ООС (АТО), є дуже важливими для військовослужбовців, адже книга написана про війну торкається кожного, і кожен, хто був на війні, у таких книгах бачить себе, товариша, побратима.

У бібліотеці військового навчального закладу чи військової частини, на нашу думку, слід створювати виставки книг про ООС (АТО) та оновлювати їх щотижня. З метою популяризації літератури варто створити стенди з книгами, де схематично у вигляді фото та тексту викладено головну ідею твору, та окремо додати QR-код з посиланням на книгу. Це новий підхід є дуже простий та легкий у використанні.

Висновки і пропозиції. Отже, як бачимо, війна це не лише страх, біль, руйнування та смерть, а ще й потужний каталізатор для розвитку літератури. Тема війни не залишає нікого байдужим, вона зачіпає кожного свідомого українця. Тому книг про війну, написаних у різних жанрах та різноманітних за тематикою, є дуже багато, що свідчить про те, що в сучасному літературному процесі література на військову тематику упевнено займає окрему нішу і є, безумовно, джерелом і засобом зміцнення (укріплення) духу, виховання патріотизму та самовідданості в нелегкий час гібридної війни.

Список літератури:

1. Багацька Л. Чому українські письменники взяли за історію. Київ, 2012. URL: <https://tyzhden.ua/Culture/46133>.
2. Герасимова А. Сергій Жадан: Цю війну не помістиш в жодну літературу. 2019. URL: https://espresso.tv/article/2017/10/14/sergiy_zhadan_cyu_viynu_ne_pomistysh_v_zhodnu_literaturu.
3. Горболіс Л.М. Читання як самозбереження реципієнта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологічна*. 2016. № 24. Том 1. С. 126–129.
4. Грабовська І. Українські видання про гібридну війну путінської Росії. Київ, 2019. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/ukrayinski-vydannya-pro-gibrydnu-viynu-putinskoyi-rosiyi>.
5. Дайвер В. Чи Ви читаєте книги про війну? Тернопіль, 2019. URL: https://www.tenews.org.ua/post/show/1562946235-chi-vi-chitaete-knigi-pro-viynu?fbclid=IwAR1ilvsYChvEOI68GRdxbNQ_b2ZEwXSW9e2dE7SvmEf7Z6kuAsVo1YqadIs.
6. Демченко В. Функціональна неграмотність – гуманітарна загроза людству? 2017. URL: [file:///C:/Users/USER/Downloads/Npd_2017_4_3%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/Npd_2017_4_3%20(1).pdf).
7. Єшкілев В. З війни на Донбасі почнеться біографія не одного письменника. URL: <http://www.dw.com/uk/a-17927985>.
8. Іванов М. «Гібридна війна»: авторська рецепція Оксани Забужко (за матеріалами інтерв'ю 2014–2015 рр.). *Образ. Публіцистичні обрії*. 2015. Вип. 3(18). С. 17–24.
9. Кулінська Я.І. Співвідношення історичної та художньої правди в прозі письменників-постмодерністів. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2014. № 2. С. 126–134.
10. Пастух Б. Метафізика страждання у «Віршах з війни» Бориса Гуменюка. *Дивослово*. 2016. № 9. С. 55–58.
11. Поліщук Я. Реактивність літератури. Київ : Академвидав, 2016. 192 с.
12. Про затвердження інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України : Наказ Генерального Штабу Збройних Сил України від 04 січня 2017 р. № 4. URL: <https://dovidnykmpz.info>.
13. Собко С. В більшості армій передових країн. 2020. URL: <https://www.facebook.com/901460028/posts/10163440729245029/>.

14. Шипко М. Література про АТО. Київ, 2015. URL : <http://novagazeta.kr.ua/index.php/podii/socium/812-literatura-pro-ato>.
15. Школа публіцистики для ветеранів АТО. 2017, Київ. URL : <http://voiceofwar.org/>.

Sheliukh O. M., Lehka Ya. M. GENRE AND THEMATIC FEATURES OF MODERN LITERATURE ABOUT HYBRID WAR IN EAST UKRAINE

The events in eastern part of Ukraine for last seven years have given impetus to the expansion of genre and thematic diversity of modern Ukrainian literature and to the appearance of new authors.

These books are presented not only the theme of the hybrid war in Donbass, but also heroism, betrayal, love and hate, suffering and joy, and so on.

Books about the war in the eastern part of Ukraine provide an opportunity to understand the events of nowadays events, awaken national consciousness and patriotism.

Investigations into the literature on the events of the modern Russian and Ukrainian hybrid war are shown that it has its own specific features and is developing rapidly.

The article examines the peculiarities of the development of literature on modern hybrid warfare, in particular, identifies its genre and thematic features.

Since a significant part of the authors are active participants in the fighting, the literature of the war is a source of education of the national-patrician spirit of the reader, in particular the reader-serviceman, and is a means of struggle in the information war.

An attempt is made to classify the literature on hybrid warfare by genre and thematic features, and lyrical and epic prose, poetry (poems, songs), photo books, memory books, and comics, works are singled out. Accordingly, it is established that among the authors there are professional writers, journalists, volunteers, as well as many direct participants in hostilities, the military who began to write during the war.

Attention is paid to the literature of fact, documentaries, photo books, memoirs, which tends to the truth of the reproduction of reality. In Ukraine, such literature is represented by various genres, including epistolary, memoirs.

A new genre in the literature about war is patriotic comics which perform a cognitive and educational function.

Books on military issues were mentioned separately, including propaganda, historical research, and journalism where scientific topics were violated. An attempt was made to determine the causes of the war, Russian myths about Ukraine were debunked, and the history of Ukraine-Russia relations was analyzed.

An important factor in the formation of the national-patriotic spirit of man is a review of the means and measures of its dissemination and popularization at the national level and proposed forms of such work in military educational establishments and units.

Key words: *genre, literature about war, military prose, photo album, memories, military comics.*